

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Ahmad ibn Tajmíja a politický islam

2. polovice 20. století

Ján Ostrolucký

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

Ahmad ibn Tajmíja a politický islam

2. polovice 20. století

Ján Ostrolucký

Vedoucí práce:

Mgr. Daniel Křížek, Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity
v Plzni

Plzeň 2012

Prehlasujem, že som túto prácu vypracoval samostatne a použil som pri tom len uvedené pramene a literatúru.

Plzeň, apríl 2012

.....

Na tomto mieste by som sa rád poďakoval vedúcemu mojej bakalárskej práce Mgr. Danielovi Křížkovi, Ph.D. za poskytnuté rady a pomoc pri jej tvorbe. Veľká vďaka patrí tiež akademickej obci Fakulty Filozofickej Západočeskej Univerzity v Plzni za inšpiráciu a podporu.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	IBN TAJMÍJA A POLITICKÝ ISLAM 2.POLOVICE 20.STOROČIA	4
	2.1 Ibn Tajmíja a dobový kontext	4
	2.2 Ibn Tajmíja a džihád	7
	2.2.1 Márdínska fatwa.....	12
	2.3 Ibn Tajmíja a Abdasalám Farag	14
	2.3.1 Farag a súdobý Egypt.....	15
	2.3.2 Skrytá povinnosť.....	18
	2.4 Ibn Tajmíja a Mawdúdí, Qutb a al-Qá'ida	24
	2.4.1 Obranný a globálny džihád.....	26
	2.4.2 Civilné obeť boja proti agresorom.....	27
	2.5 Ibn Tajmíja a Saudská Arábia	31
3	ZÁVER	37
4	POUŽITÁ LITERATÚRA A PRAMENE	39
5	RESUMÉ	42
6	PRÍLOHY	43

1 ÚVOD

Dôvodom, prečo sa táto práca venuje téme vplyvu významného stredovekého islamského učenca Ibn Tajmíju na politický islam v neskoršom 20. storočí, je často skloňovaná, avšak málo objasňovaná ideová inšpirácia, ktorú dielo tohto učenca poskytovalo a poskytuje autorom a aktivistom politického islamu. V pojednaniach venujúcich sa politickému islamu, ktoré popisujú myšlienkové základy egyptského Muslimskeho bratstva alebo iných, napríklad salafistických, skupín presadzujúcich islamskú vládu sa nezmene objavujú poznámky osvetľujúce termíny, pojmy, alebo myšlienky, ktoré významní islamisti ako Abú-l-A[°]alá Mawdu[°]dí, Sajíd Qutb alebo Abdasalám Farag rozpracovali alebo s nimi narábali, a ktoré sú často pripisované pôvodne Ibn Tajmíjovi. Inšpiráciou k vypracovaniu tejto práce mi bola jedna zo základných tuzemských publikácií venujúcich sa politickému islamu v s názvom *Islámská výzva* od významného orientalistu Miloša Mendela. V nej sa nachádza niekoľko zmienok a myšlienok týkajúcich sa témy, ktorá si podľa autora tejto práce zaslúži určitú dodatočnú pozornosť, a ktorej sa práca venuje.

Cieľom práce je identifikovať priame a sčasti nepriame myšlienkové vplyvy menovaného stredovekého učenca na vznik a obsah základných ideových konceptov politického islamu v ohraničenom období. Čiastkovým cieľom v rámci identifikácie je taktiež popis a základná analýza skúmaných vplyvov a konceptov. Ďalším cieľom práce je v jadre objasniť historický kontext vzniku diela Ibn Tajmíju a Faragovho manifestu *Džihád: Zanedbaná povinnosť*, a v závere práce potom tieto dobové kontexty stručne porovnať, a pomocou vzniknutých záverov podporiť, či nepodporiť tézu Miloša Mendela, ktorú formuluje v publikácii *S puškou a Koránem*, a ktorá hovorí o Faragovom pamflete, že: *Inšpiroval sa v ňom (Farag) niektorými ideami Ahmada Ibn Tajmíju, ktoré často celkom mylné, ahistoricky*

alebo účelovo interpretoval a vulgarizoval.¹ Posledným cieľom je formulovanie ďalších záverov, ktoré vyplynú z práce samotnej.

Mendel taktiež v spomínanej publikácii hovorí, že nového zhodnotenia sa myšlienkam Ibn Tajmíju dostalo v dobách islamskeho reformizmu a fundamentalizmu v 18.-20. storočí.² Mnou pozorované obdobie je charakteristické vznikom a vývinom moderných štátov v islamskom svete pod rastúcim vplyvom nových mocností na úkor bývalých koloniálnych veľmocí, ekonomickým a vojenským súperením dvoch ideologických blokov, ktorých záujmy sa pomocou globalizácie trhu a spoločnosti premietali do diania na poli spoločnosti, a teda i náboženstva a politiky mladých štátov s muslimskou populáciou. Ohraničené je 2. Svetovou vojnou a americkou inváziou do Afganistanu v roku 2001.

Práca vychádza z terminológie, ktorú ponúka Mendel v publikácii *S puškou a Koránem*, týkajúcej sa *islamského fundamentalizmu*, kde hovorí: *Pre tento smer sa v európskej odbornej literatúre najprv vžil termín „islamský fundamentalizmus“, Neskôr sa objavili iné varianty toho istého, ako „politický islam, „islamský radikalizmus“, „islamizmus“ apod.*³

Pre túto prácu postačuje, ak bude pojem *politický islam* chápaný, ako súbor myšlienok o politickom prístupe muslimov k neveriacim. Politický islam je prevažne doménou *islamistov*, ktorí zastávajú názor, že islam je tak pravým náboženstvom, ako aj pravou politickou ideológiou. To veľmi úzko súvisí s *islamským fundamentalizmom*. Fundamentalisti totiž odmietajú sekulárnu politiku, ako aj politické ideológie, ktoré sú neislamské. Pre účely tejto práce sú tieto termíny v zhode.

¹ MENDEL, Miloš. *S puškou a Koránem*, s.138

² Ibid., s.44

³ Ibid., s.48

Musíme si však uvedomiť, že *islamský fundamentalista* nemôže byť *a priori* označený ako *islamista*. Nemusí byť totiž politicky aktívny, a ako náboženský fundamentalista sa môže prejavovať v iných aspektoch života a viery.

K naplneniu cieľov došlo pomocou bádania v odborných a náučných publikáciách od tuzemských i zahraničných autorov venujúcich sa téme politického islamu, histórii a politike islamských krajín. Boli použité taktiež odborné články zo zahraničných orientalistických žurnálov a internetových zdrojov. Samostatnú kapitolu tvoria anglické preklady a prepisy diela Ibn Tajmíju vydané so zámerom osvety a edukácie na poli islamskeho myslenia a taktiež anglické preklady vybraných diel autorov politického islamu skúmaného obdobia. V ich prípade je potrebné brať na zreteľ kvalitu ich prekladu, či redakcie, čo text naznačí a zmienkou sa pokúsi ozrejmiť. Inšpiráciou a hlavnou pomôckou k vypracovaniu práce boli publikácie vedeckého pracovníka *Orientálneho ústavu Akadémie vied Českej republiky* docenta Miloša Mendela, popredného českého autora venujúceho sa islamu a moderným dejinám islamských krajín. Pre citovanie Koránu používam preklad Ivana Hrbka⁴ a klasický spôsob citovania z náboženských textov.

Pri prepise slov z arabského jazyka používam úzus bežný v českom prostredí, a ktorý popisuje Luboš Kropáček v *Duchovních cestách islámu*.⁵ Práca taktiež používa termín *muslim*, ktorý pred termínom platným v spisovnom Slovenskom jazyku, *moslim*, preferuje slovenský arabista Karol Sorby.⁶ Dôvodom je stotožnenie sa autora tejto práce so spomenutou preferenciou. Vo vlastných menách egyptského pôvodu, pnahrádzam podľa miestneho dialektu miesto hlásky *dž*, ktorá v egyptskej arabčine absentuje, hláskou *g*.

⁴ Vznešený Korán, . prel. Hrbek, Ivan.

⁵ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*, s.275

⁶ SORBY, Karol. *Arabský východ*, s.3

2 IBN TAJMÍJA A POLITICKÝ ISLAM 2. POLOVICE 20. STOROČIA

2.1 Ibn Tajmíja a dobový kontext

Taqí ad-Dín Ahmad Ibn Tajmíja sa narodil v období, ktoré Karen Armstrongová považuje za obdobie najväčších územno-politických zmien na Blízkom východe od dôb arabskej expanzie.⁷ Už na konci prvej tretiny 13.storočia sa v oblasti objavujú mongolské kmene, ktoré sú súčasťou drvicej vojenskej sily rozľahlého a stále rastúceho mongolského impéria s ohniskom vo vnútornej Ázii. Efektivita ich vojenskej mašinérie, početnosť vojsk a krutá povest', ktorá ich predstihovala na každom ťažení sa hlboko vryla do povedomia celého obyvateľstva Blízkeho východu. Ako historický mílnik mongolského prieniku do oblasti sa uvádza rok 1258, dobytie Baghdádu hordami pod vedením Hülegü, vnuka slávneho Čingischána.⁸

Táto udalosť predznamenal nevyhnutný vojenský stret Mongolov a nových vládcov bývalého Ajjúbovského sultanátu, Mamlúkov. Mamlúci boli vojenskou elitou, o ktorú sa opierali neskorší ajjúbovskí sultáni, otroci z Čiernomoria, nakupovaní ako mladí chlapeci, boli vycvičení k boju a vychovaní k islamu a lojalite pánovi. Ich pozícia v armáde im prinášala veľký vplyv. Počas krížovej výpravy Ľudovíta IX. V roku 1249, ktorú Mamlúci odrazili, zabili posledného ajjúbovského sultána Turanšáha. Dôvodom bol pravdepodobne jeho zámer presunúť vojenský vplyv a moc do rúk užšej a lojálnej mamlúckej skupiny, ktorá bola jeho osobnou gardou. Po troch mesiacoch, v ktorých bola mamlúkmi podporovaná ako kráľovná Šagara ad-Durr, vdova po Turanšáhovom otcovi as-Sálihovi Ajjúbovi, sa reálnej

⁷ ARMSTRONGOVÁ, Karen. *Islám*, s.128

⁸ AIGLE, Denise ,The Mongol Invasions of Bilād al-Shām by Ghāzān Khān and Ibn Taymīyah's Three "Anti-Mongol" Fatwas. In: *MAMLŪK STUDIES REVIEW VOL. 11.*, s.89

moci finálne ujímajú veliteľia z radov Mamlúkov. O politicky stabilnom mamlúckom štátnom celku však môžeme hovoriť až po roku 1260, keď mamlúcky veliteľ Bajbars poráža Mongolov v bitke pri Ajn Džalút v severnej Palestíne, zabraňuje ich postupu, zbavuje sa svojich politických protivníkov a vyhlasuje sultanát. Ten zahŕňal Egypt, Levantu a časť arabského polostrova.

Po tejto bitke sa stáva Sýrska púšť hranicou, ktorú zástupcovia veľkého mongolského chána, Ilcháni, prekračujú z Perzie a Mezopotámie za cieľom rozširovania impéria. Ich ťaženia sa dajú považovať za úspešné v dvoch prípadoch. Prvým bola okupácia Syropalestíny prekazená Bajbarsom v roku 1260. Ďalším boli pomerne úspešné ofenzívy Ghazan Chána v rokoch 1299-1301, ktoré však znamenali len dočasné zisky.⁹

Dôležitým je však fakt, že medzi týmito výbojmi, presnejšie prvej polovici 80.rokov, otec slávneho Ghazan Chána Tegüder prijal islam a s ním meno Ahmad. Tým sa pravdepodobne prejavila mongolská prax stavania na miestnych tradíciách v záujme stabilnej možnosti vládnutia na danom území.¹⁰ Ďalší Ilcháni taktiež prijali islam a týmto prejavili ambície zjednotiť rozdrobený *chalifát*, pripojiť celé jeho územie k mongolskému impériu, a tým sa priblížiť k realizácii Čingischánovho sna o mongolskej svetovláde.

Ghazan Chán, ktorý pri konverzii k islamu prijal meno Mahmúd, podnikol celkom tri ťaženia na ovládnutie Sýrie. Prvými dvomi boli už spomenuté pokusy s dočasnými ziskmi, počas ktorých dokonca okupoval Damašok. Jeho posledné ťaženie v na Jar v roku 1303 odrazil sultán Qala'ún. Ten sa

⁹ AIGLE, Denise , AIGLE, Denise ,The Mongol Invasions of Bilād al-Shām by Ghāzān Khān and Ibn Taymīyah's Three "Anti-Mongol" Fatwas. In: *MAMLŪK STUDIES REVIEW VOL. 11.*, s. 90

¹⁰ ARMSTRONGOVÁ, Karen. Islám. s.129

okrem porazenía Mongolov preslávil aj svojimi pokusmi o rozvrátenie križiackych panstiev v Levante.¹¹

Ibn Tajmíja sa narodil v roku 1262 meste Harran, v súčasnom Turecku, v blízkosti severnej sýrskej hranice. Odtiaľ v detstve s rodinou odišiel do Damašku, kde po otcovom vzore študoval a stal sa náboženskou autoritou a právnikom. Jeho otec, nasledovník Hanbalovského *madhabu*, syna nechal študovať okrem svojho prístupu aj v tej dobe na území Sýrie a Egypta najvplyvnejší prístup *Šáfi'íovskej* právnej školy.¹²

V roku 1299 pod dojmom mongolskej útočnej hrozby pre Damašok sa Ibn Tajmíja stretol osobne s Ghazan Chánom spoločne s ďalšími náboženskými predstaviteľmi Damašku, aby požiadali Ilchána o ušetrenie životov civilistov. V roku 1303 sa Ibn Tajmíja podľa al-Dhahabího aktívne zúčastnil vo víťaznej bitke proti Mongolom.¹³ Podľa niektorých zdrojov v tejto bitke zohral kľúčovú úlohu tým, že požiadal emírov okolitých oblastí, i samého sultána o pomoc proti Mongolom, a presvedčil ich o Tatárskom pokrytectve a bezverectve.¹⁴

Mongolská hrozba sa v živote Ibn Tajmíju neskôr dostáva do úzadia. Svojimi právnymi postojmi však znepokojuje náboženské authority i establishment v Káhire. V roku 1305 sa s nimi dostáva do priameho sporu v niektorých teologických otázkach, je povoláný do Káhiry, lojálnymi *‘ulamá* označený za heretika a uväznený. Po roku a pol sa dostáva na slobodu a to vďaka svojej popularite. Po roku a pol od oslobodenia bol však uväznený opäť. Tentokrát kvôli sporu, ktorý mal s istým

¹¹ AIGLE, Denise , AIGLE, Denise ,The Mongol Invasions of Bilād al-Shām by Ghāzān Khān and Ibn Taymīyah’s Three “Anti-Mongol” Fatwas. In: *MAMLŪK STUDIES REVIEW VOL. 11.*, s. 90

¹² *Hraný dokument o živote Ibn Tajmíju*. [cit.8.4.2012]. Dostupné na: <http://www.youtube.com/watch?v=Ri9kUzz1RQo>

¹³ AIGLE, Denise , AIGLE, Denise ,The Mongol Invasions of Bilād al-Shām by Ghāzān Khān and Ibn Taymīyah’s Three “Anti-Mongol” Fatwas. In: *MAMLŪK STUDIES REVIEW VOL. 11.*, s.104

¹⁴ *Hraný dokument o živote Ibn Tajmíju*. [cit.8.4.2012]. Dostupné na: <http://www.youtube.com/watch?v=Ri9kUzz1RQo>

súfijským rádom. Po návrate do domovského Damašku v roku 1312 sa takmer šesť rokov zaobišiel bez konfliktu z režimom, avšak v roku 1318 bol pre jeho kritiku opäť uväznený. Po pol roku bol oslobodený, no do konca svojho života v roku 1328 bol uvrhnutý do žalára ešte trikrát. V cele nakoniec našiel svoju smrť.¹⁵

2.2 Ibn Tajmíja a džihád

Ibn Tajmíja známy ako zástanca, reinterpretátor a obroditeľ hanbalovského *madhabu*, jednej z islamských právnych škôl, vníma *džihád* ako jeden z pilierov viery (*arkán ad-dín*).¹⁶ To znamená povinnosť pre všetkých muslimov, ako jednotlivcov, členov či vodcov *ummy*, tak pre *ummu*, a teda celé spoločenstvo muslimov, ako kolektív. Vo svojich teoretických spisoch i konkrétnych *fatwách*, právnych stanoviskách k určitým otázkam a situáciám, tvrdenie o záväznosti *džihádu* pre každého muslima dokladá početnými citáciami veršov Koránu. Konkrétne sa jedná o časť verša súry Krava, ktorá hovorí:

A bojujte proti nim, dokud nebude koniec svádění od víry a dokud nebude všechno náboženství patřit Bohu. Jestliže však přestanou, pak skončete nepřátelství, ale ne proti nespravedlivým. Korán 2:193

Alebo časť verša súry Korist':

Bojujte tedy proti nim, aby už nebylo pokušení k odpadlictví a aby všechno náboženství bylo jen Boží. Jestliže však přestanou, pak Bůh jasně vidí vše, co dělají. Korán 8:39

Z oboch spomenutých veršov však sám cituje len ich prvú časť.¹⁷ To uvádzam pre dvojakú možnosť interpretácie tohto

¹⁵ LITTLE, Donald. The Historical and Historiographical Significance of the Detention of Ibn Taymiyya. In: *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 4., s.312

¹⁶ MENDEL, Miloš. S puškou a Koránem, s. 102

¹⁷ IBN TAYMIYYA. *Enjoining right and forbidding wrong.*

faktu. Vytrhávanie citátov z kontextu pri dokladaní určitých téz nám môže pripadať ako nástroj zavádzania, či nesprávny spôsob analýzy textu. Zastávam však postoj, ktorý sa opiera o v textoch opisujúcich Ibn Tajmíju z dielne autorov rôznych historických období nespočetne skloňovanú tézu, o jeho dokonalejši znalosti koránskeho textu. Môj postoj taktiež determinuje predpoklad, že jeho teoretické práce boli určené čitateľovi, študujúcemu, s podobne hlbokými znalosťami Koránu a *sunny*. Týmto som chcel už na začiatku odmietnuť možné podozrenie o akejsi účelovosti a dezinterpretáčnom charaktere Ibn Tajmíjových vyjadrení. Podobné podozrenie však bude na mieste pri opisovaní postojov a názorov niektorých islamistov, ktorí Ibn Tajmíju citujú, alebo vychádzajú z jeho diela, ako sa zmienim ďalej v práci.

Z ďalších známych veršov Ibn Tajmíja využíva na zvýraznenie povinnosti *džihádu* napríklad jeden opäť pochádzajúci zo súry Krava.

A je vám předepsán také boj, i když je vám nepřijemný. Je však možné, že je vám nepřijemné něco, co je pro vás dobré, a je možné, že milujete něco, co je pro vás špatné; jedině Bůh to zná, zatímco vy to neznáte. Korán 2:216

Všetky tieto verše pochádzajú z tzv. medínskych súr. V období pred *hidžrou*, emigráciou muslimského spoločenstva z Mekky do Jathribu, ktoré bolo neskôr premenované na počesť proroka na Medinu resp. *Madínat an-Nabí* (Mesto Prorokovo), bolo totiž členom *ummy* násilné šírenie viery výslovne zakázané.

A když násilí činite, jste jak tyraní násilní! Korán 26:130

...my nejlépe známe, co hovoří, a ty nejsi ustanoven, abys je nutil násilím. Připomínej tedy pomocí Koránu těm, kdo hrozby Mé se obávají. Korán 50:45

Na začiatku popisu Ibn Tajmíjovho postoja k *džihádu* som zámerne začal aspektom povinnosti, bezpodmienečnosti a nevyhnutelnosti, aby som mohol formulovať ďalšiu Ibn Tajmíjovu myšlienku jeho interpretácie tohto fenoménu. Hovorí totiž, že *džihád* je to, čo napomáha inštitúcii *ummy* na ceste božej, čím spolu prinášajú čistý prospech svetu.¹⁸ Naznačuje tým, že koncept *ummy*, ako ho predstavuje Korán, je úzko spätý s *džihádom*, pretože ten je podľa Ibn Tajmíju súčasťou doktríny nazvanej *hisba*, doktríny prikazovania toho, čo je správne a vhodné, a zakazovania toho, čo je zlé, nesprávne, zavrhnutiahodné.¹⁹ *Hisba* je podľa Koránu, a svoje tvrdenie o to opiera i Ibn Tajmíja, definujúcim aspektom *ummy*:

Vy jste národ nejlepší, jenž kdy povstal mezi lidmi; vy přikazujete vhodné, zakazujete zavrženíhodné a věříte v Boha . A kdyby uvěřili vlastníci Písma, bylo by to pro ně lepší; jsou sice mezi nimi věřící, avšak mnozí z nich jsou hanebníci. Korán 3:110.

A taktiež:

Věřící muži a věřící ženy jsou si vzájemně přáteli a přikazují vhodné a zakazují zavrženíhodné, dodržují modlitbu, dávají almužnu a jsou poslušní vůči Bohu a Jeho poslu. Nad těmi se Bůh věru slituje, neboť Bůh mocný je i moudrý. Korán 9:71

Pokiaľ chápeme *džihád* ako súčasť *hisby*, prikazovania vhodného, a zakazovania zavrhnutiahodného, tak ako to chápe Ibn Tajmíja, stáva sa povinnosťou muslima.²⁰ Preto môžeme v ponímaní Ibn Tajmíju považovať *džihád* za šiesty pilier viery, ako som spomenul vyššie.

Pre účel tejto práce je dôležitý Ibn Tajmíjov postoj k situáciám, kedy a hlavne proti komu je možné a nutné *džihád* viesť. Je dôležité poznamenať, že *džihád* ako taký, je pre

¹⁸ IBN TAYMIYYA. *Enjoining right and forbidding wrong.*

¹⁹ IBN TAYMIYYA. *Enjoining right and forbidding wrong.*

²⁰ *Ibid.*

muslima povinnosťou pozitívnu. Podľa Mendela je to „...*pilier pohľadu na svet a na miesto islamu v ňom.*“²¹ To je možné vydedukovať z predchádzajúceho textu, hlavne ak sa zameriame na jeho miesto v doktríne hisby. Mendel vraví: *Džihád je vlastne všetko, čo posiluje individuálnu i kolektívnu zbožnosť, obecne blaho obce, čo vedie k rozširovaniu dár al-islám (príbytku islamu) na úkor dár al-harb (príbytku vojny).*²² Môže to byť útočná i obranná vojna, avšak vždy len *džihád fi sabili'lláh, džihád* pre vec boha, a považujem za dôležité osvetliť, že v islame sa podľa Koránu a *sunny*, prorockej tradície, neuznáva iný dôvod, pre vedenie vojny. Ďalej to môže byť odhaľovanie odchýliek od islamu, či podľa liberálnejších učencov vrúcne plnenie náboženských povinností.²³ Z toho môžeme abstrahovať, že z tejto pozitívnej povinnosti, sa stáva povinnosť negatívna, pokiaľ je nutné viesť túto snahu o posilnenie zbožnosti proti niekomu ,či niečomu. Možno povedať, že tým niekým môže byť nepriateľ islamu, ten, kto bráni jeho šíreniu, alebo zabraňuje *umme* naplňovať doktrínu *hisby*, tí, čo sa dopustili odpadlictva od viery (*ridda*), pokrytci (*munáfiquín*) a podobne.

V období života Ibn Tajmíju doznievali v Damašku, mieste jeho pôsobenia, ozveny mongolskej nadvlády. Ibn Tajmíja sa o Mongoloch vyjadroval v tom zmysle, že ich konverzia k islamu prebehla len na oko a pro forma. Dôkazom ich odpadlictva malo byť nahradenie pravej *šari'e*²⁴, muslimského zákona určeného Koránom a *sunnou*, na podmanených územiach a územiach získaných pod správu, *Jasou*, zvykovým mongolským právom.²⁵ Poznal taktiež spôsob vlády egyptských Mamlúkov a iránskych Ilchánov a badal v nich obdobné znevažovanie *šari'e*, ak nie jej absenciu.²⁶ Kritizoval

²¹ MENDEL, Miloš. *S puškou a Koránem*, s. 102

²² MENDEL, Miloš. *S puškou a Koránem*, s. 102

²³ MENDEL, Miloš. *S puškou a Koránem*, s. 102

²⁴ ARMSTRONGOVÁ, Karen. *Islám*, s.135

²⁵ MÜLLER, Zdeněk. *Islám a islamismus*, s.88

²⁶ MENDEL, Miloš. *S puškou a Koránem*, s. 154

taktiež vtedajšiu dynastickú formu vlády, ako uzurpáciu moci, a vtedajší *chalifát*, vládu *chalífa*, zástupcu proroka, považoval za frašku.²⁷ Z pozície veľkého *‘álíma*, náboženského učenca, svojej doby predkladal spoluveriacim nutnosť postaviť sa proti vládcovi, ktorý nevládne podľa *šari‘i*, a tým nevedie *ummu* k naplňovaniu *hisby*.²⁸

Podľa Ibn Tajmíju je toto jediný dôvod, prečo sa búriť proti vládcovi medzi muslimmi. Niekoľko krát vo svojom diele vyjadruje myšlienku, že aj tyranský vládca či diktátor môže byť *umme* dobrým vládcovi, pokiaľ vládne podľa *šari‘i* a sám podrobuje sa božiemu zákonu, čo bude neskôr ešte spomenuté. Pokiaľ by sa členovia *ummy* búrili proti takémuto vládcovi, respektíve takému, ktorý sa drží zákona v určitých medziach, i keď nie absolútne, existuje riziko rozkolu, *fitny*, boja muslima proti muslimovi alebo bezvládia, ktoré môže napáchať väčšie škody, ako zotrvanie daného vládcu pri moci. V tomto prípade je podľa Ibn Tajmíju dôležité veľmi dobre zvážiť, ktorá s alternatív je vhodná, správna, a ktorá zavrhnúťhodná. Spravidla je podľa neho rozpútanie *fitny* nesprávne.²⁹

Práve vyššie spomenuté okolnosti a myšlienky poskytli ideovú inšpiráciu, historický podklad a analógie niektorým reformistickým a fundamentalistickým prúdom 18.-20. storočia.³⁰

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

²⁹ IBN TAYMIYYA. *Enjoining right and forbidding wrong*..

³⁰ MENDEL, Miloš. *S puškou a Koránem*, s.154

2.2.1 Márdínska fatwa

Konkrétny príklad poskytuje jeho často skloňovaná *fatwa* venujúca sa mestu Márdín, dnes ležiacemu na území Turecka a za Ibn Tajmíjovho pôsobenia pod správou vazalskej dynastie turkménskych Artukovcov, ktorí boli správcami mesta až do začiatku 15. storočia³¹. *Fatwa* bola reakciou na sériu otázok, či je mesto Márdín *balad as-Silm* (súčasťou *dár ul-Islám*) alebo *balad al-Harb* (súčasťou *dár ul-Harb*) vzhľadom na to, pod čijou správou sa nachádza. Či sú muslimovia povinný z tohto miesta emigrovať, či je hriechom napomáhať nepriateľom muslimov (súčasným vládcom), alebo nie, a či je možno muslima žijúceho v tomto meste označiť za pokrytca, *munáfiqa*. Ibn Tajmíja odpovedal, že pokiaľ muslimovia z Márdínu nemôžu praktikovať islam, tak je ich povinnosťou z mesta emigrovať, že je zakázané napomáhať komukoľvek v boji proti muslimom, či už silou, alebo majetkom, avšak, že by nemali byť nazývaní pokrytcami. V súvislosti s touto *fatwou* Mendel v publikácii *Hidžra* interpretuje Ibn Tajmíjov názor, že je lepšie, bohumilejšie, ak muslim praktikuje náboženstvo na mieste, kde je to ťažké, ako emigrovať na miesto, kde to bude jednoduchšie.³² O Márdíne však hovorí, že nie je ani domom islamu, ani domom vojny, avšak, že patrí do tretej kategórie. Definuje ju ako miesto, kde sú veriaci miestni, a preto sa tam muslimovi dostáva zaobchádzania, aké si zaslúži, a taktiež s tými, ktorí rebelujú proti šarí'i sa zaobchádza obdobne, podľa toho, čo si zaslúžia.³³ Vo voľnom preklade záver *fatwy* hovorí:

K tomu, či je (Márdín) domom vojny alebo domom islamu je zložitá. Nie je ako dom islamu, ktorý sa riadi ustanoveniami islamu, pretože sú tam (by tam boli) bojovníkmi muslimovia. Nie je ani ako domom vojny, ktorého obyvatelia by boli neveriaci. Je

³¹ KREISER, Klaus. NEUMANN, Christoph. *Dějiny Turecka*, s.34

³² MENDEL, Miloš. *Hidžra*, s.125

³³ TAYMIYAH IN. *Majmu Al-Fatwa*. [cit.26.3.2012]. Dostupné na: http://ar.wikisource.org/wiki/مجموع_الف_تاوى/ن_الم_المجلد_والعشرون

*to tretia oblasť (sekcia), kde sa s muslimom zaobchádza, ako si to zaslúži, a kde bojujú (muslimovia) proti tomu, kto je mimo islamského práva, ako si to zaslúži.*³⁴

Preklad a samotná interpretácia sú však problematickými. V roku 2010 sa v spomínanom meste dokonca konala konferencia významných islamských učencov, ktorá mala raz a navždy objasniť význam tejto kontroverznej Ibn Tajmíjovej *fatwy* a tak eventuálne zobrať vietor z plachiet radikálnym a extrémistickým teroristickým skupinám, ktoré ňou podkladajú svoje akcie.³⁵

Na konferencii zaznel názor, ktorý vyjadril expert na islamské právo Abdulláh Bin Bajah, podľa The Royal Islamic Strategic Studies Centre jeden z 500 najvplyvnejších muslimov sveta³⁶, že pri prepisoch Márdínskej *fatwy* došlo k zámene slov, resp. písmen v jej poslednej, vyššie citovanej časti. Konkrétne sloveso *juqátal*, bojuje, malo nahradiť pôvodné sloveso *ju'ámal*, zaobchádza.³⁷ Svoj názor dokladá citáciou Ibn Tajmíjovej Márdínskej *fatwy* z 13. storočia od jeho žiaka Ibn Mufliha zo spisu *al-Ádáb aš-Šari'a*, kde je použitá forma *ju'ámal*, a teda *zaobchádza*.³⁸ Tak isto je pomerne zreteľný tento tvar v rukopise zvanom *Záhirija 2757* uloženom v *Maktabat al-Asad*, Národnej knižnici Sýrie v Damašku, ktorý obsahuje časť Ibn Tajmíjových egyptských *fatiev*, prepísaných v druhej polovici 14. storočia istým Muhammadom al-Hanbalím, a to vrátane *fatwy*

³⁴ TAYMIYAH IN. *Majmu Al-Fatwa*. [cit.26.3.2012]. Dostupné na: http://ar.wikisource.org/wiki/مجموع_ال_فتاوى_ال_ثامن_المجلد_وال_عشرون

³⁵ MICHOT, Jean. Ibn Taymiyya's "New Mardin Fatwa". Is genetically modified Islam (GMI) carcinogenic?. *The Muslim World*, 101.

³⁶ ESPOSITO, John. KALIN Ibrahim. *The 500 Most Influential Muslims in the World 2009*. [cit.27.3.2012]. Dostupné na: <http://www.yale.edu/worldfellows/fellows/documents/500MostInfluentialMuslims.pdf>

³⁷ MICHOT, Jean. Ibn Taymiyya's "New Mardin Fatwa". Is genetically modified Islam (GMI) carcinogenic?. *The Muslim World*, 101, s.145

³⁸ MICHOT, Jean. Ibn Taymiyya's "New Mardin Fatwa". Is genetically modified Islam (GMI) carcinogenic?. *The Muslim World*, 101, s.145

márdínskej.³⁹ Napriek tomu, že sledovaná veta⁴⁰ je ukrátená o podstatnú časť interpunkcie, je možné lokalizovať daný výraz a identifikovať konkrétne znaky, a to aj pre bádateľa s pomerne obmedzenými znalosťami arabského jazyka. S istotou teda môžem povedať, že v tomto prepise je zreteľne a jasne uvedený výraz *ju'ámal*, a teda *zaobchádza*. Toto zistenie stavia mnohé fakty do úplne iného svetla.

V takom prípade by posledná veta môjho prekladu znela, resp. znie: *Je to tretia oblasť, kde sa s muslimom zaobchádza, tak ako si to zaslúži, a kde sa s tým, kto je mimo islamského práva, zaobchádza ako si zaslúži.*

Napriek tomu, Gilles Kepel vo svojej publikácii *Muslimský extrémizmus v Egypte: Prorok a faraón* predkladá preklad so slovesom *juqáta*⁴¹, pričom v dostupných prekladoch pamfletu al-Farída al-Ghá'iba (*Zanedbaná povinnosť*) od Abdasaláma Faraga, ktorému sa v tejto štúdii Kepel venuje, a ktorý sa o danú *fatwu* v mnohom opiera, sa objavuje pri jej citovaní sloveso *ju'ámal*.⁴² Tieto preklady sú však dôveryhodné len z časti. Je možné, že používajú iné verzie Ibn Tajmíjových fatiev, ako pri citovaní použil Farag. Kepel s Michotom totiž uvádzajú, že Farag operoval so slovesom s významom bojovať.⁴³

44

2.3 Ibn Tajmíja a Abdasalám Farag

Tak ako tak, bez ohľadu na preberanie chýb v rukopisoch, prepisoch, či tlačených verziách Ibn Tajmíjových fatiev, bol touto osobnosťou Farag nepochybne ovplyvnený. Vo svojom spise ho hojne cituje a snaží sa podložiť svoje tvrdenia jeho

³⁹ Ibid. s.146

⁴⁰ Vid' príloha číslo 1

⁴¹ KEPÉL, Gilles. *Muslim Extremism in Egypt*, s. 195

⁴² FARAJ, Muhammad 'Abdus Salam. *The Absent Obligation*, s. 21

⁴³ KEPÉL, Gilles. *Muslim Extremism in Egypt*, s. 195

⁴⁴ MICHOT, Jean. Ibn Taymiyya's "New Mardin Fatwa". Is genetically modified Islam (GMI) carcinogenic?. *The Muslim World*, 101.

historicky uznávanou autoritou, pričom posledná časť *Márdínskej fatwy* sa hneď na začiatku zväzku dostáva do ťažiskovej pozície. Spolu s ňou sa platformou pre jeho deskripciu súdobého politického režimu v Egypte stávajú taktiež často skloňované tri Ibn Tajmíjove *fatwy* proti Mongolom.

2.3.1 Farag a súdobý Egypt

Abdasalám Farag sa narodil v roku 1952, v období revolúcie, ktorá premenila Egypt v moderný štát. Prevrat skupiny Slobodných dôstojníkov prevedený s tichým súhlasom U.S.A. v tom istom roku znamenal pre Egypt obťažne sa vymaňujúci z oťaží britského post-koloniálneho vplyvu príchod éry *násirizmu*. Snaha postaviť Egypt do čela arabských krajín v tomto prípade znamenala vlny sekularizácie politického i spoločenského života, ekonomické experimenty, koketovanie so socializmom a nacionalizmom, spojenectvá a dohody s mocnosťami Západu i Východu a v neposlednom rade rôzne druhy politických čistiek.⁴⁵ Nerád by som tieto pokusy o modernizáciu démonizoval. Je však pravdou, že vymenúvam aspekty, ktoré nepochybne ovplyvnili pohľad skupiny konzervatívne a tradične založených obyvateľov Egypta, muslimov, ktorí pri príchode z vidieka za prácou, či štúdiom do sekularizovaných miest často utrpeli kultúrny šok. Egyptský politický leader tohto revolučného obdobia Gamal Abdanásir, ďalej len Násir, sa postupne vyrovnával so svojimi politickými protivníkmi z radov liberálov, komunistov a islamistov. Poslední menovaní pre neho boli veľkým trňom v oku, a to hlavne pre ich vplyv, vôľu k moci a taktiež určité zásluhy v boji proti britskej nadvláde, ako aj v prvej arabsko-izraelskej vojne. Ich zástupcovia z radov Muslimských Bratov sa stali v päťdesiatich rokoch obeťami represíí. Mnoho z vedúcich osobností asociácie bolo internovaných v táboroch, iní emigrovali napríklad do

⁴⁵ MENDEL, Miloš. *Islámská výzva*, s.105-113

Saudskej Arábie, ktorá bola v tej dobe veľkým súperom Egypta v boji o vedúce postavenie medzi arabskými krajinami. Prelom päťdesiatych a šesťdesiatych rokov je obdobím presadzovania myšlienky pan-arabizmu, vzniku i rozpadu Zjednotenej Arabskej Republiky. Nepodarený experiment znamenal upevnenie egyptského nacionalizmu. Rovnako sa jedná o obdobie prítomnosti egyptských vojenských jednotiek v Jemene. Po vyrovnaní sa s Muslimským Bratstvom Násir stále pokračuje v upevňovaní svojej moci, a v šesťdesiatych rokoch upriamuje svoju pozornosť aj na al-Azhar, centrum sunnitskej vzdelanosti vôbec. Násir si zaistil lojalitu, už tak servílnych konformných azharských *‘ulamá*, čím paušálne do budúca legitimizoval svoje politické kroky. Celé posledné desaťročie svojho života sa Násir hojne angažoval v riešení palestínskej otázky. V jeho druhej polovici bol popravený Sajid Qutb, za svoje dielo *Milniky na ceste*, ktoré útočilo na súčasný štát, jeho režim, a vládcu, a kde ich Qutb označil za inštitúcie *džáhilije*, zabráňujúce šíreniu a praktizovaniu islamu. Po tragickej Šesťdňovej vojne s Izraelom v roku 1967, ktorá znamenala porážku, potupu a šok sa Násir dostáva za zenit svojej vlády.⁴⁶ V roku 1970 po udalostiach Čierneho Septembra Násir umiera a na jeho miesto nastupuje Anwar as-Sadát, ďalej len Sadát, slobodný dôstojník v minulosti patriaci do konzervatívneho krídla. Ihneď sa púšťa do opravnej revolúcie, akejsi revízie *násirizmu*, a započína politiku *infitáhu*, otvorenia. Tá má byť založená na troch princípoch a tými sú: arabská ropa, západné technológie a egyptská lacná pracovná sila. Nová éra priniesla taktiež ústupky pre Muslimských Bratov, avšak výmenou za tichú podporu a lojalitu. Sadát bol ochotný nemiešať sa do náboženských otázok, pokiaľ sa náboženstvo nebude presadzovať v politike. Sadát sa snaží zbaviť násirovských štruktúr a marxistov vo vzdelávaní pomocou mládežníckych spolkov *džamá‘at islámija*, kde sa združoval aj

⁴⁶ NÁLEVKVA, Vladimír. *Světové dějiny ve 20. Století(II.)*, s.83

Farag. To mu prináša ich podporu. Taktiež dochádza k otepľovaniu vzťahov so Saudskou Arábiou a egyptským disentom v emigrácii. Muslimské Bratstvo dokonca presadzuje diskusiu na tému *šari'a ako zdroj egyptského zákonodarstva*. Medzi masami so opäť rozširuje islamská mystika a to dokonca aj v mestách ako módna záležitosť.⁴⁷ Celý tento vývoj, akokoľvek sľubne by mohol z pozícií egyptských islamistov vyzerat', prichádza k zvratu. Politika *infítáhu* zlyháva, a s nadsázkou možno povedať, že román Komisia od Sun'alláha Ibrahíma vtedajšiu mestskú kultúru opisuje verne. V roku 1977 je Sadát nútený zrušiť štátne dotácie na základné potraviny, čo vyvolá vlnu nevôle a protestov. Ukazuje sa, že *infítáh* bol možnosťou iba pre určité skupiny. Z tých sa stali zbohatlíci. Sadát bol nútený potlačiť tieto protesty silou. To nutne otriaslo lojalitou Muslimských bratov. Spojenci z *džamá'at islámíja* patrili k vrstvám, ktoré nezbohatli. Rok 1979 priniesol Iránsku islamskú revolúciu a dohody z Camp David. Na jednej strane ukážka možnosti, že islamský štát vyhrať môže. Na strane druhej, podpis mierovej dohody s nepriateľom muslimov. Tento zvrat, ako som to nazval vyššie, predznamenáva radikalizáciu mnohých skupín obyvateľstva.

Abd As-Salám Farag, elektro-inžinier z Káhirskej univerzity a člen spomedzi *džamá'at* sa v roku 1979 dostáva do skupiny *al-Džihád*, fragmentovaného revolucionárskeho spolku s centrami v Alexandrii, Káhire a Hornom Egypte. Farag sa stáva leadrom Káhirskej civilnej zložky. Pravdepodobne v tom roku spisuje svoj manifest a podieľa sa na príprave komplotu proti súčasnému režimu⁴⁸. Udalosti toho roku však nútia Sadáta zbystriť pozornosť voči podobným skupinám. Preto dochádza k rozbitiu Káhirskej zložky v roku 1981 a k reakcii vo forme atentátu na prezidenta Sadáta, vykonaného členmi organizácie al-

⁴⁷ MENDEL, Miloš. *Islámská výzva*, s.119-122.

⁴⁸ MENDEL, Miloš. *Islámská výzva*, s.168

Džihád z radov armády. Za spojenie s atentátnikmi bol Farag v roku 1982 popravený. V čase atentátu prebehlo v Hornom Egypte povstanie, resp. pokus o prevrat, ktorý bol však potlačený.⁴⁹

2.3.2 Skrytá povinnosť

Farag si kladie vo svojom manifeste otázku, či je terajší Egypt islamským štátom. Márdínsku *fatwu* zasadzuje do teórie o dištinkcii medzi *Dár-ul-Islám* a *Dár-ul-Kufr* (príbytok bezverectva) vychádzajúcej z jednej z Abú Hanífových *fatiev*. Tá hovorí, že musia byť splnené súčasne tri podmienky na to, aby sa dala oblasť, krajina, štát, či mesto považovať za *Dár-ul-Kufr*⁵⁰. Farag ich uvádza takto:

1. *Keď je (miesto)riadené bezvereckými zákonmi*

2. *Keď muslimovia (v ňom) prídu o svoju bezpečnosť*

3. *Susedstvo. A stane sa, že štát má hranice s bezvereckým štátom a ten druhý spôsobí nebezpečenstvo muslimom a stane sa dôvodom pre stratu ich bezpečnosti.*⁵¹

Farag sa po porovnaní týchto dvoch zdrojov pokúša dokázať, že vtedajší egyptský establishment je bezverecký, pretože ako bezverecký sused jednoznačne postačil štát Izrael, ktorý taktiež bohate postačí ako hrozba bezpečnosti egyptských muslimov. Na to využíva symbol Tatárov, pre ktorých je podľa neho jedinou autoritou Čingischán, a nie boh, a jeho zákon Jasa⁵², čo osvetlím v ďalšom texte. Odvoláva sa pri tom na Ibn Tajmíju, a jeho výrok o tom, že kto sa podriadi inému ako bohu, a kto nasleduje iný zákon ako *šarí'u*, je bezvercom.⁵³ Spomenutý

⁴⁹ MENDEL, Miloš. *Islámská výzva*, s.171-173.

⁵⁰ FARAJ, Muhammad 'Abdus Salam. *The Absent Obligation*, s.20

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid. s.22-23

⁵³ Ibid. s.23

symbol Tatára preberá hlavne z Ibn Tajmíjových *fatiev* smerovaných proti Mongolom.

Ibn Tajmíja v nich rieši zložitý problém postavenia muslimov bojujúcich proti sebe v mamlúckych a ilchánskych jednotkách. Mongolský vládca Perzie, sultán Mahmúd Ghazan Chán (meno Mahmúd prijal s islamom) oplýval totiž veľkou autoritou, mocou a povest'ou, čo okrem iného vyplývalo aj z toho, že pochádzal zo známej dynastie, ktorá však bola bezverecká. Na jeho stranu sa pridávali mnohí mamlúcki vojaci. Ibn Tajmíja musel odpovedať i na otázku, aká je pozícia týchto zbehov, alebo mamlúckych vojakov, ktorí odmietli bojovať proti muslimom pod mongolskou vládou, ktorá formálne prijala islam a bola natoľko prestížna. Požiadaný o radu, sa týmto dostal do obtiažnej politickej situácie. Vedomý si toho, že v tejto situácii dochádza k rozkolu, *fitne*, musel mongolských, či tatárskych vládcov náležitým spôsobom definovať a zaradiť z pohľadu islamského práva, a tým zaujať stanovisko k ich muslimstvu. Ako som už vyššie spomenul, podľa Ibn Tajmíju je povinnosťou pravoverného muslima bojovať proti vládcovi, ktorý nevládne podľa *šari'e*, ktorý neuplatňuje doktrínu *hisby*. V armáde Ghazan Chána bojovali neveriaci (*kuffár*) a *mušrikún*, polyteisti, a taktiež kresťania a muslimovia. Väčšina armády však pochádzala z vnútornej Ázie, čo značí, že to neboli muslimovia. To je argument, ktorý dovolil Ibn Tajmíjovi tvrdiť, že mongolskí vládcovia zlyhali v nastoľovaní doktríny *hisby*, a že Ghazan Chán nevládne podľa islamskeho práva *šari'e*. Dôležitým bodom bolo taktiež odsúdenie rôznych ší'itských siekt, napríklad *nusajriji* v súčasnosti známej ako *alawíji* a novátorov, stúpcov myšlienok Ibn Arabího, pretože by ako potencionálni spojenci

ilchánskej vlády mohli ohroziť sunnitský islam a podkopať jeho postavenie v oblasti.⁵⁴

Pre svoje stanoviská mu poslúžila ako podklad historická analógia s takzvanou Prvou fitnou. V roku 657 sa u Siffínu pokúsili Alí a Muá'wija urovnať spor, ktorý vznikol prehlásením Alího za *chalífu*, po rozhodcovskom konaní, a po tom, ako sýrsky guvernér a umajjovský kandidát získal prevahu všetko nasvedčovalo tomu, že sa Alí ako pravoverný muslim podrobí v záujme *ummy*. Túto myšlienku však odmietlo prijať radikálne krídlo jeho stúpenčov. Zanevreli na neho, kvôli jeho údajnej zrade spravodlivosti, a vzbúrili sa, čo sám 'Alí urýchlene vojensky potlačil.⁵⁵

Ibn Tajmíja sa o takzvaných *chárídžovcoch* vyjadruje ako o muslimoch, avšak v konflikte, kde proti nim mal zasiahnuť Alí sa prikláňa na jeho stranu s tým, že boli v menšine, čo znamenalo, že konsenzus *ummy* (*idžmá'*) vyjadroval vôľu k zmieru. Okrem konsenzu, je pre Ibn Tajmíju v tejto otázke kľúčový i koránsky verš z medínskej súry Komnaty:⁵⁶

Bojují-li mezi sebou dvě skupiny věřících, usmířte je! A činí-li jedna skupina z těch dvou bezprávi druhé, bojujte proti těm, kdo činí bezprávi, dokud se před rozkazem Božím neskloní! A když se skloní, usmířte obě strany spravedlivě a buďte nestranní, neboť Bůh věru miluje ty, kdož jsou nestranní! Korán 49:9

Podľa Ibn Tajmíju je teda jednoznačné, že ak vychádza z predpokladu, že Alí bol v boji proti *chárídžovcom* v práve, tak Mongoli, ktorí sa sice formálne prehlasujú za muslimov, ale plnia rozkazy, a jednajú v záujme veľkého dynastického chána

⁵⁴ AIGLE, Denise , AIGLE, Denise ,The Mongol Invasions of Bilād al-Shām by Ghāzān Khān and Ibn Taymīyah's Three "Anti-Mongol" Fatwas. In: *MAMLŪK STUDIES REVIEW VOL. 11.*, s.99

⁵⁵ ARMSTRONGOVÁ, Karen. *Islám*, s.70

⁵⁶ AIGLE, Denise , AIGLE, Denise ,The Mongol Invasions of Bilād al-Shām by Ghāzān Khān and Ibn Taymīyah's Three "Anti-Mongol" Fatwas. In: *MAMLŪK STUDIES REVIEW VOL. 11.*, s. 102

vo vnútornej Ázii majú byť cieľom ozbrojeného odporu pravoverných muslimov podobne ako *cháridžovci*. Avšak prebehlym Mamlúkom Ibn Tajmíja prisúdil status odpadlíkov (*ahl ar-ridda*).⁵⁷ Dopĺňa to vyššie spomenutou súrou:

Bojujte tedy proti nim, aby už nebylo pokušení k odpadlictví a aby všechno náboženství bylo jen Boží. Jestliže však přestanou, pak Bůh jasně vidí vše, co dělají. Korán 8:39

Priestor, ktorý som venoval týmto *fatwám* by mal postačovať na to, aby som aspoň okrajovo osvetlil neľahkú situáciu Ibn Tajmíju v tomto konflikte. Určite však nechcem naznačovať, že by v tomto prechádzal zložitou vnútornou dilemou, to si po preštudovaní historického kontextu nemyslím a považujem to za nepravdepodobné. Chcel som však naraziť na to s akou ľahkosťou túto analógiu nasadil na súdobý Egypt už vyššie spomínaný Abdasalám Farag. Mendel túto ľahkosť nazýva vulgarizáciou a ahistorickou, či účelovou interpretáciou. S týmto názorom musím po porovnaní historických kontextov súhlasiť. Viditeľným, a často sa opakujúcim znakom tejto interpretácie je symbol Tatára, ktorý má znamenať odpadlickeho vládcu uzurpujúceho si moc nad muslimským obyvateľstvom, znevažujúceho islam a *šari'at*.⁵⁸

V pamflete *al-Farída al-Ghá'iba* (Zanedbaná povinnosť) sa zaoberá povinnosťou *džihádu*, a podobne ako Ibn Tajmíja ho považuje a interpretuje ako pilier viery, a ako jeden z aspektov definujúci pravoverného muslima. Súčasní vládcovia sú podľa neho odpadlíci od islamu, ktorí vládnu podľa kresťanských, komunistických, či sionistických praktík, a že čo sa týka ich vzťahu k islamu, sú to pokrytci, v niektorých kapitolách hovorí dokonca o odpadlictve (*ridda*). Prirovnáva ich k Mongolom

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ MENDEL, Miloš. *S puškou a Koránem*, s.138

a Tatárom a ich spôsob vládnutia prirovnáva k *Jase*, ktorú definuje ako zmesku kresťanských, židovských a mongolských vojenských zákonov. Samu *Jasu* dokonca považuje za menej škodlivú, ako zákonníky inšpirované západným právom. Po tomto vymenovaní pripája úryvok z Ibn Tajmíjovej *fatwy* proti Mongolom, ktorá, ako som už spomínal, deklaruje väčší trest pre odpadlíkov od islamu, ako pre neveriacich a samozrejme apeluje na povinnosť muslima viesť proti takýmto vládcom *džihád*. Farag sa tu opiera aj o Ibn Tajmíjovu definíciu nevhodného vládcu muslimov, a teda takého, ktorý neuplatňuje doktrínu *hisby*. Ako príklady, ktoré majú identifikovať bezvereckého či odpadlického vládcu Faragovho historického obdobia s Ibn Tajmíjovou definíciou, mu poslúžilo rozšírenie *ziny*, cudzoložstva, čím pravdepodobne myslel verejné domy početné v káhirskej štvrti al-Harám. Ďalej to bolo rozšírenie hazardu (*majsar*) či alkoholických nápojov (*chamr*).⁵⁹

Pomedzi citácie z Ibn Tajmíjových fatiev proti Mongolom sa snaží komentármi naznačiť historickú paralelu. Napríklad za pasáž z Tajmíjovej *fatwy*, ktorá definuje Ilchánov ako bojovníkov za vládu Čingischána namiesto toho aby bojovali za vládu stvoriteľa vkladá otázku:

*Nie sú tieto vlastnosti rovnaké ako vlastnosti dnešných vládcov a ich stúpencov, ktorí glorifikujú svojich vodcov viac ako ich stvoriteľa?*⁶⁰

Ďalšou z ťažiskových myšlienok, ktoré podkladá autoritou Ibn Tajmíju je interpretovanie *džihádu* ako povinnosti, ktorá je rovnocenná, modlitbe a pôstu, v prípade permanentného džihádu dokonca možno hovoriť o činnosti prospešnejšej. Obaja,

⁵⁹ FARAJ, Muhammad 'Abdus Salam. *The Absent Obligation*, s. 27

⁶⁰ FARAJ, Muhammad Abdus Salam. *The Absent Obligation*, s. 28

Farag aj Ibn Tajmíja to dokladajú jedným z hadíthov z Bucharího zbierky.^{61 62}

Vzhľadom na to, že Ibn Tajmíjove fatwy proti Mongolom majú v tlačenej podobe rozsah asi 48 strán⁶³, Farag si mohol dovoliť svoje dielko obmedziť na systematické vynímanie rôznych pasáží týchto fatiev na podporu svojej tézy o nevyhnutnosti a bezpodmienečnosti džihádu. Doplnením o *hadíthy*, verše z Koránu, citácie *tafsíru* Ibn Kathíra, Ibn Tajmíjovho súčasníka, či vlastné komentáre obmedzujúce sa na interpretáciu a zasadzovanie pasáží z *fatiev* do súdobého aj historického, kontextu vzniká celý manifest. Ten od začiatku, až do konca graduje svoju naliehavosť voči čitateľovi vo veci džihádu a jeho správnosti. Vyzíva k priamej a rýchlej akcii, a ako spomína Mendel vo svojej Islámskej výzve, Farag sa sústreďí na džihád, po ktorom má prísť ustanovenie islamského štátu, nad ktorého neexistenciou po takmer 1400 ročnej histórii *chalifátu*⁶⁴ lamentuje. Nerozpracúva však širšie svoje idey o jeho povahe, jedine to, že v ňom bude platiť islamský poriadok. Kritizuje Muslimské bratstvo a ďalšie islamské politicky činné skupiny za ich programový dlhodobejší prístup, či za trezlivú agitáciu a za strach z neúspechu.⁶⁵ Takéto videnie však v kontraste s absenciou konkrétnych predstáv o ustanovení islamského štátu považujem za povrchné.

⁶¹ KEPEL, Gilles. *Muslim Extremism in Egypt*, s.198

⁶² *Total Sahih of Bukhari*. [cit.4.4.2012]. Dostupné na: http://cspipublishing.com/Statistical/TrilogyStats/Hadith/Total_of_Sahih_Bukhari.pdf

⁶³ AIGLE, Denise , AIGLE, Denise ,The Mongol Invasions of Bilād al-Shām by Ghāzān Khān and Ibn Taymīyah's Three "Anti-Mongol" Fatwas. In: *MAMLŪK STUDIES REVIEW VOL. 11.*, s., p.94

⁶⁴ Spísané pravdepodobne v roku 1979

⁶⁵ FARAJ, Muhammad Abdus Salam. *The Absent Obligation*, s. 61

2.4 Ibn Tajmíja a Mawdúdí, Sajjid Qutb a sieť al-Qá'ida

Podľa Mendela je zrejmy myšlienkový vplyv Ibn Tajmíju na pakistánskeho žurnalistu, teológa, zakladateľa *Džamá'at-e-islámí* a politika Sajjida Abú-l-A^calá Mawdúdího.⁶⁶ Je však veľmi problematické takto sprostredkovaný vplyv analyzovať, pretože som priame odkazy na Ibn Tajmíju v Mawdúdího ťažiskových prácach nespozoroval. Podľa môjho názoru je vplyv pozorovateľný, čo sa týka hodnotenia súčasnosti, nutnosti aplikácie *šari'í* ako štátneho zákona a s tým spojenú nutnosť ustanovenia islamského štátu. V poňatí *džihádu*, ako piliera viery a jedinej možnosti vedenia vojny vidím určitú podobnosť taktiež.⁶⁷ Mawdúdí v svojom spise s názvom *Džihád fi Sabililláh* hovorí, že nejestvuje iný dôvod pre vojnu ako je *džihád*, avšak, že moderné národy, i muslimské, vedú vojny proti sebe za rôznymi účelmi.⁶⁸

Mawdúdího systematickým popisom a interpretáciou súčasnosti, i plánom na ustanovenie islamskeho štátu sa pravdepodobne inšpiroval aj ďalší známy autor Sajjid Qutb. Toho je s jeho manifestom *Milniky na ceste* možno považovať za jedného z najvplyvnejších autorov politického islamu vôbec. Systematicky rozpracoval stav spoločnosti, v ktorej žil. Režim označil za ignorantský, a predstavil spôsob vybudovania islamského štátu. Bez ohľadu na akékoľvek domnienky o Ibn Tajmíjovom vplyve na Qutbovo myslenie, ktoré sú pre mňa neoveriteľné, môžem dokázať vplyv na jeho ponímanie *džihádu*. Qutb totiž v *Milnikoch* venuje samostatnú kapitolu tomuto fenoménu a na jej začiatku cituje učenca Ibn Qajjima. Daný výsek jeho diela podľa Qutba zhŕňa celú povahu *džihádu*.⁶⁹ Ibn

⁶⁶ MENDEL, Miloš. *S puškou a Koránem*, s.155

⁶⁷ ANSARI, Muhammad Abdul-Haqq. *Ibn Taymiyyah expounds on Islam*, s.544

⁶⁸ MAWDUDI, Sayyed Abu l Ala. *Jihad in Islam*. [cit.2.3.2012]. Dostupné na: http://info.ukimdawahcentre.com/component/option,com_doqment/cid,2/temid,32/

⁶⁹ QUTB, Sayyed. *Milestones*. [cit.19.6.2011]. Dostupné na: <http://www.kalamullah.com/Books/MILESTONES.pdf>

Qajjim podáva časovú následnosť božích príkazov Muhammadovi, ktoré sa týkajú džihádu tak, ako boli zjavené prorokovi Muhammadovi. Popisuje jeho fázy, a predpoklady, a to veľmi podobne ako Ibn Tajmíja. V podstate sa striktne drží Koránu. Detailne popisuje kedy sa môžu kresťania ,či židia, a teda inoverci *pod ochranou* stať terčom ozbrojeného útoku, a podobne. Ibn Tajmíja niekoľkokrát podáva podobný prehľad, či už vo svojich *fatwách*, alebo teoretických prácach.⁷⁰ Hovoril som však, že tu môžem dokázať vplyv Ibn Tajmíju na Qutbovo ponímanie *džihádu*. Doteraz som však len odkrýval podobnosti. Ten základný dôkaz je však to, že spomínaný, a Qutbom citovaný Ibn Qajjim bol žiakom a spoločníkom Ibn Tajmíju a taktiež jedným z dvoch jeho spisovateľov jeho prác, a že bol teda s Ibn Tajmíjovou prácou veľmi dobre zrozumený. Qajjimovo dielo je taktiež z veľkej časti komentárom a rozpracovaním hanbalovského a Tajmíjovho učenia.⁷¹

Myšlienky Mawdúdího a Qutba sa stali pre ďalšie generácie osobností politického islamu so salafistickým zmysľaním. Okrem Faraga medzi nimi bol aj jeho spolupracovník z oblasti Horného Egypta Umar Abdarahmán, autor *fatwy* požadujúcej Sadátovu smrť, neskôr v U.S.A. známy ako „Slepý Šajch“, ktorý sa počas osemdesiatych rokov zdržiaval v Afganistane, kde bol v kontakte s ďalšími ideovo blízkymi aktivistami, ako bol napríklad zakladateľ *Maktab al-Chidáma*, predchodcu *Al-Kaidy*, Abdulláh Azzám, či jeho spolupracovník Usáma bin Ládin.⁷²

Azzámova *Maktab Al-Chidáma* bola organizácia na tréning a podporu *mudžahedínov* v Afganistane proti sovietskej prítomnosti. Vytvorila systém financovania a sieť rekrútovacích

⁷⁰ ANSARI, Muhammad Abdul-Haqq. *Ibn Taymiyyah expounds on Islam*, s.544

⁷¹ MATROUDI Al-, Abdul Hakim. *The Hanbali School of Law and Ibn Taymiyyah*, s.133

⁷² WIKTORKOWITZ, Quintan. A Genealogy of Radical Islam. In *Studies in Conflict & Terrorism*, s. 76-80

kancelárií po viacerých kontinentoch. Tie sa po Azzánovej smrti v roku 1989 mali stať štruktúrou pre sieť *Al-Kajda*⁷³.

Azzám sa narodil v Palestíne, neskôr študoval v Jordánsku i Egypte, kde sa zoznámil s mnohými nasledovníkmi Sajída Qutba, ako bol Abdarrahmán, či vodca Egyptského Islamského Džihádu a neskôr i *al-Qá'idy*, Ajmán az-Zawáhirí. V roku sovietskej invázie do Afghanistanu vydal *fatwu* s názvom *Obrana muslimských zemí, prvá povinnosť po viere*, ktorá povoláva muslimov k džihádu za oslobodenie muslimských zemí, ako je Palestína a Afghanistan.⁷⁴ Jej text otvára citát Ibn Tajmíju, podľa ktorého je *fatwa* samotná nazvaná: *Prvá povinnosť po viere je odmietnutie nepriateľského agresora ktorý útočí na náboženstvo i svetské statky*⁷⁵.

2.4.1 Obranný a globálny džihád

Ibn Tajmíja mu v tomto texte pomáha vysvetliť nevyhnutnosť džihádu pre blaho *ummy*, jeho štatút individuálnej i kolektívnej povinnosti ako aj centrálnu postavu *džihádu* medzi piliermi islamu. Touto *fatwou* a Azzámovým neskorším manifestom *Pripoj sa do karavany!* sa však boli otvorené dve otázky, ktoré boli pre moderných mudžahedínov veľmi dôležité, a inšpiráciou k ich niektorým riešeniam sa stalo aj učenie Ibn Tajmíju. *Pripoj sa do karavany!* je manifestom vyzývajúcim muslimov ktomu, aby sa podielali na oslobodení Afganistanu a následnom ustanovení muslimského štátu na jeho území. V ňom sa o Ibn Tajmíju opäť opiera citáciou myšlienky z jeho *fatiew*, kde sa hovorí o povinnosti vyhnáť nepriateľa, ako tomu bolo v *Obrane muslimských zemí* a o povinnosti bez výnimiek, okrem tých, ktoré sú jasne definované v posvätných textoch, ako

⁷³ National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States. *Monograph on Terrorist Financing*. [cit.30.3.2012]. Dostupné na: http://govinfo.library.unt.edu/911/staff_statements/index.htm,

⁷⁴ *Translation of The Azzams Defense fatwa*. [cit.30.3.2012]. Dostupné na: http://www.religioscope.com/info/doc/jihad/azzam_defence_3_chap1.htm

⁷⁵ *Ibid.*

sú napríklad vysoký či nízky vek, choroba, handicap a podobne. Taktiež Tajmíju využíva pri interpretácii správnej muslimskej vlády, ako tomu bolo aj vo Faragovom prípade. Sovieti a dosadený afghánsky komunistické establishment sú neveriaci agresori, uzurpujúci moc nad muslimským obyvateľstvom.⁷⁶ Prichádza však otázka o tom, kto má podnikat' *džihád* proti agresorovi, okrem napadnutých samých. Azzám totiž hovorí, že nie je možné aby Afghánci sami vyhnali sovietske jednotky. Tu sa však prejavuje nutnosť uznania *džihádu* ako povinnosti individuálnej i kolektívnej, kedy podľa Tajmíju i Azzáma je kolektívnou povinnosťou muslimov brániť sa útoku, čo je myslené i preventívne, a pokiaľ to nedokážu, je individuálnou povinnosťou každého muslima v blízkosti pomôcť im.⁷⁷

Musíme však zobrať do úvahy globalizáciu a prepojenosť sveta v súčasnosti a položiť si otázku o akejsi relativite vzdialenosti. Kto je to *každý muslim v blízkosti*. Tieto úvahy Azzáma a hlavne Zawáhirího a bin Ládina neskôr priviedli ku konceptu, ktorý sa aj vďaka inter-kontinentálnej sieti kancelárií Maktab al-Chidáma, a neskôr *al-Qá'idy*, a popísanej legalitnej interpretácii mohol stať reálnym, a dá sa nazvať konceptom *globálneho džihádu*.

2.4.2 Civilné obeť boja proti agresorom

Spoločne s konceptom a otázkou *globálneho džihádu*, je prítomná i otázka útokov, ktorých obeťami sa môžu eventuálne stať civilisti, v ktorej rozpracovaniach a riešeníach sa Azzám i neskorší predstavitelia *al-Qá'idy* inšpirovali i dielom Ibn Tajmíju. Otázka útokov, ktorých obeťami sa stali civilisti, či takých, ktoré na nich boli priamo mierené a to za možnosti, že medzi civilistami sa nachádzajú muslimovia, je otázkou veľmi konfliktnou. Korán zakazuje konanie bezprávia:

⁷⁶ AZZAM, Abdullah. *Join The Caravan*. [cit.30.3.2012]. Dostupné na: <http://www.hoor-al-ayn.com/Books/>

⁷⁷ *ibid.* s.20, [cit.30.3.2012]

A bojujte na stezce Boží proti těm, kdož bojují proti vám, avšak nečinite bezpráví, neboť Bůh nemiluje ty, kdož se bezpráví dopouštějí. Korán 2:190

A zakazuje i vraždenie:

A kvůli tomuto jsme předepsali dítkám Izraele, aby ten, jenž zabije jednoho člověka - nikoliv pro pomstu na někom anebo za to, že šířil pohoršení na zemi - byl souzen, jako by zabil lidstvo veškeré. A aby ten, kdo oťiví jednoho, byl posuzován, jako by oťivil lidstvo veškeré. A přišli k nim již dříve poslové naši s jasnými důkazy, avšak mnozí z nich i potom se dopouštěli přestupků na zemi. Korán 5:32

Quintan Wiktorovitz, poradca prezidenta U.S.A. Baracka Obamu pre boj proti terorizmu a člen Nation Security Council, vypracoval pomocou štúdia spisov, listov a mediálnych vyhlásení členov *al-Qá'idy* orientačný zoznam podmienok, za ktorých je usmrtenie civilistov v boji pre ich bojovníkov povolené:

- 1) *Nepriateľ zámerne zabíjal muslimských civilistov*
- 2) *Civili asistovali pri boji „skutkom, slovom, myslou (intelektom)“.*
- 3) *Islámski bojovníci nedokážu rozlíšiť medzi bojujúcimi a nebojujúcimi.*
- 4) *Je potrebné vypáliť nepriateľskú pevnosť alebo pole, kde sú civilisti.*
- 5) *Musia byť použité ťažké zbrane/zbraňové systémy.*
- 6) *Nepriateľ používa civilistov ako ľudské štíty.*

7) *Nepriateľ poruší dohodu s muslimami a civilisti musia byť zabití pre ponaučenie.*⁷⁸

Pričom prvé dva body sú najviac citovanými. Fenomén útočenia na civilistov má teda sedem rôznych možných podmienok, za ktorých platnosti môže byť naplnený. Bod štyri a bod päť sú svojím spôsobom určené pragmatickým prístupom a determinuje ich technická stránka veci. Prvý a posledný bod veľmi úzko súvisia so Zawáhirího ideu o tom, že aj zakázané prostriedky boja, ak sú použité proti muslimom, sa v boji stávajú legitímnymi. Pomocou nej však *al-Qá'ida* legalizovala pre svoju činnosť recipročné využitie bodu jedna, čo je vlastne odplatou.⁷⁹

Pre moje skúmanie vplyvu Ibn Tajmíju sú však dôležité body o civilných spolupracovníkoch útočiaceho, nemožnosti dištinkcie medzi civilmi a bojujúcimi a o nepriateľovom užití civilistov ako ľudských štítov. Ibn Tajmíja totiž v jednej zo svojich fatiew vraví, že: *Tí, ktorí nie sú útoční a nepodielajú sa na vojne, ako ženy, deti, pútnici, starci, slepci, chronicky chorí a im podobní nemajú byť zabíjaní, iba ak sa podielajú na vojne svojimi slovami alebo činmi.*⁸⁰

Ibn Tajmíja okrem iného v niektorých fatwách vrátane spomenutej fatwy Márdínskej k tomuto výčtu pripája ešte ľudí, ktorí sa na vojne, či na podpore bezvereckého panovníka podielajú svojím majetkom. Po krátkom zamyslení môžeme s istotou povedať, že v súčasnosti, a že to platilo i počas útokov pripisovaných *al-Qá'ide*, môže byť participantom vo vojne podľa tejto definície každý novinár, menežer či poštár. Ibn Tajmíja sa však vo svojej dobe nemohol zamýšľať nad otázkou demokracie, a jej vplyvu na prípadné vojenské akcie štátu. Zawáhirí a ďalší autori napojený na sieť *al-Qá'ida* však túto myšlienku

⁷⁸ WIKTORKOWITZ, Quintan. A Genealogy of Radical Islam. In *Studies in Conflict & Terrorism*, 28., s.89

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ ANSARI, Muhammad 'Abdul-Haqq. *Ibn Taymiyyah expounds on Islam*, s.544

rozpracúvajú sami tvrdením, že volené zastupiteľstvá, ktoré rozhodli o vojenských alebo iných akciách proti muslimom, zastupujú hlas ich voličov. A teda, že voliči sú participanti na vojne vedenej s takouto krajinou.⁸¹

Azzám vo svojej *fatwe Obrana muslimských zemí* cituje Ibn Tajmíju v otázke civilistov, využitých nepriateľom ako ľudských štítov a nemožnosti dištinkcie medzi civilom a bojujúcim:

*Pokiaľ sú s neveriacimi prítomní i zbožní ľudia, najlepší z človečenstva (muslimovia), a nie je možné bojovať proti bezvercom inak, než že budú zabití (muslimovia), vtedy budú zabití tiež. Uznávaní učenci sú v zhode, že keď neveriaci použijú muslimských zajatcov ako ľudské štíty, a pre ostatných muslimov existuje nebezpečenstvo, pokiaľ nebudú porazení, je povolené zabiť muslimov, avšak je nutné mieriť na neveriacich.*⁸²

Tento citát z Tajmíjovej Veľkej zbierky fatiew sa podľa všetkého dostáva od Azzáma do praxe Al-Kájdy.

Na záver tejto časti spomeniem ešte osobnosť Usámu ibn Ládina, mediálne známeho ako leadera *al-Qá'idy* od jej vzniku, až do roku 2011, jeho údajnej smrti. Mendel ho vo svojej *Hidžre* označuje ako ovplyvnený Ibn Tajmíjovými myšlienkami v súvislosti s vyššie spomínaným symbolom Tatárov⁸³, ktorý prebral aj Farag. Vo svojej ďalšej práci Mendel ohľadom tohto symbolu spomína ešte jednu osobnosť politického islamu, ktorou je maulá Muhammad Umar, ideológ Talibanu a faktický leader Islámskeho Afghánskeho Emirátu trvajúceho od roku 1996 do invázie U.S.A. v roku 2001. Podľa Mendela totiž vo svojich *fatwách* prejal symbol Tatára, opäť ako bezvereckého uzurpátora

⁸¹ WIKTORKOWITZ, Quintan. A Genealogy of Radical Islam. In *Studies in Conflict & Terrorism*, 28., s.91

⁸² *Translation of The Azzams Defense fatwa.* [cit.30.3.2012]. Dostupné na: http://www.religioscope.com/info/doc/jihad/azzam_defence_3_chap1.htm

⁸³ MENDEL, Miloš. *Hidžra*, s.315

moc nad krajinou s muslimským obyvateľstvom.⁸⁴ Čo sa týka Usámu ibn Ládina, ten prirovnáva uzurpátorov moci nad *dár-ul-islám*, U.S.A. a Izrael, k Tatárom. O Ibn Tajmíju sa taktiež opiera ako o právnu a vieroučnú autoritu vo svojom *Vyhlásení džihádu proti Američanom okupujúcim krajinu dvoch svätých miest*. Ibn Tajmíju, po krátkej intrerpretácii historického kontextu súčasnosti, radí medzi učencov, ktorí boli podobne ako niektorí jeho súčasníci obeťami útokov uzurpátora pre ich snahu povzbudiť islamský národ proti nepriateľom. Ďalej sa v tomto texte pre neho Ibn Tajmíja stáva oporou v tvrdení, že všetci muslimovia by sa mali zapojiť do boja za vyhnanie neveriacich z islamských krajín, a cituje taktiež už spomínaný výrok, ktorý použil Azzán, o tom, že džihád za vypudenie agresora je hneď druhou povinnosťou muslima za vierou. Táto *fatwa* z roku 1996 je kritikou americkej prítomnosti a aktivity v rôznych krajinách islamského sveta a taktiež kritikou prístupu saudského štátu k nim.⁸⁵ V dostupných *fatwách*, ktoré napísal v roku 1994 počas svojho pobytu v Sudáne, a v ktorých sa zameriava na kritiku náboženskej politiky domovskej Saudskej Arábie, využíva Tajmíjov odkaz a autoritu k výzve na nasledovanie pravoverných ulamá a k džihádu proti nepriateľom islamu v každej podobe.^{86 87}

2.5 Ibn Tajmíja a Saudská Arábia

Z pomedzi mnohých islamských učencov a reformátorov, ktorí boli značnou mierou ovplyvnení myšlienkami Ibn Tajmíju, je nutné venovať v tejto práci samostatnú časť Ibn Abdalwahhábovi (1703-1791/2), ďalej len Wahhábovi,

⁸⁴ MENDEL, Miloš. *S puškou a Koránem*, s.138

⁸⁵ LADEN, Osama Bin. *Osama bin Laden's Declaration of War*. [cit.31.3.2012].

Dostupné na:

http://en.wikisource.org/wiki/Osama_bin_Laden's_Declaration_of_War

⁸⁶ LADEN, Osama Bin. *Quran Scholars in the Face of Despotism*.

[cit.31.3.2012]. Dostupné na:

http://en.wikisource.org/wiki/Quran_Scholars_in_the_Face_of_Despotism

⁸⁷ LADEN, Osama Bin. *Do Not Have Vile Actions in Your Religion*.

[cit.31.3.2012]. Dostupné na:

http://en.wikisource.org/wiki/Do_Not_Have_Vile_Actions_in_Your_Religion

významnej historickej osobnosti Arabského polostrova a takzvanej Wahnábovskej reformácie. Vzhľadom na to, že táto práca sa má venovať vplyvu Ibn Tajmíju na politický islam druhej polovice 20. storočia, uznávam, že relevancia popisu tohto konkrétneho vplyvu na reformátora pôsobiaceho v 18. storočí môže byť cieľom kritiky, či aspoň pochybností, či už zasväteného, alebo menej zasväteného bádateľa, a to, už len z logickej podstaty veci. Vedomý si možnosti podobnej interpretácie považujem za nevyhnutné oprieť nasledujúci text o významného českého bádateľa, venujúceho sa okrem iného aj politickému islamu, Miloša Mendela, ktorého dielo mi bolo inšpiráciou k vypracovaniu tejto práce i hlavným zdrojom k formulácii základných myšlienok v nej. Vo svojej knihe *S puškou a Koránem* hovorí, že: *Z Ibn Tajmíjových názorov vychádzal menovite Muhammad Ibn Abd al-Wahnáb, zakladateľ wahnábovskej ideológie, na ktorú nadväzuje štátna ideológia Saudskej Arábie...*⁸⁸, a kde vo svojom výčte pokračuje ďalej. Bádatelka, venujúca sa súčasnej Saudskej Arábii Madawi ar-Rašíd taktiež hovorí: *Wahnábija 18. storočia bola hlavnou hnacou silou za politickou centralizáciou Arábie. Bez Wahnábije by nebol žiaden al-Saud ani Kráľovstvo Saudská Arábia. Tak či tak, v 21. storočí Wahnábija pokračuje v podpore moci ktorú stvorila a obraňovala. Oficiálne je Wahnábija diskurzom legitimizovania politickej moci.*⁸⁹ Autorka ďalej v texte tézu o úlohe wahnábije v súčasnosti podrobuje kritike z rôznych pozícií, a môže sa zdať, že ju marginalizuje. Dokladá však, že doteraz existujú sféry, ako je vzdelávacia, a sociálna, ktoré sú pod silným vplyvom wahnábovských učencov. Doteraz tiež platí, že oni sú tými, ktorí moc legitimizujú.⁹⁰

Považujem teda Wahnába za prostredníka, ktorý aj svojím kvantom citácií a interpretácií myšlienok Ibn Tajmíju

⁸⁸ MENDEL, Miloš. *S puškou a Koránem*, s.155

⁸⁹ AL-RASHEED, Madawi. *Contesting the Saudi State*, s.4

⁹⁰ AL-RASHEED, Madawi. *Contesting the Saudi State*, s.4-5

z veľkej časti determinoval súčasnú podobu saudského zriadenia, legislatívy a vnútornej politiky.

Pre ilustráciu toho, čo považujem za kvantum citácií Ibn Tajmíju v diele Wahhába spomeniem, že v 43 stránkovom spise *at-Tahára* je Tajmíja citovaný viac ako 50 krát, a v takmer 800 stránkovom spise *Muchtasar al-Insá* Wahháb odkazuje na Ibn Tajmíjove názory a postoje dokonca 864 krát.⁹¹ Samozrejme, predtým, ako nadobudneme akýsi fantaskný dojem, či predstavu plagiátorstva, je potrebné uviesť, že sa jedná o arabský text, ktorého sa na stranu vôjde veľmi veľa, ako aj to, že početné citácie náboženských autorít sú v podobných spisoch bežné.

Čo sa týka metodologického prístupu, Wahháb bol veľmi dobre oboznámený s dielom Ibn Tajmíju. Už pri povrchnom nahliadnutí je zrejmé, že obaja boli zástancami Hanbalovského *madhabu*, z čoho môžeme predpokladať určitý rigidný prístup k interpretáciám sunny a Koránu. Na druhej strane, je však dôležité osvetliť negatívny postoj obidvoch spomínaných k netvárnej imitácii *tafsírov* známych stredovekých komentátorov Koránu, a interpretov známych *hadíthov*, ktorá je v určitej miere vlastná učencom vychádzajúcim z hanbalovského *madhabu*.⁹² Kapitoulou samou o sebe, je v tomto prípade tzv. *idžtihád*, samostatný úsudok užitý v prípade, keď *šari'ca* neudáva k nastalej situácii jasné stanovisko a postup, čo môže byť často zapríčinené úzko časovo obmedzeným obdobím, ktoré zachycujú jej zdroje, Korán a *sunna*.⁹³ Z publikácie *Hidžra* vyššie spomenutého Mendela sa dozvieme, že Ibn Tajmíja odmieta tento princíp spoločne s *qijásom*, v podobných situáciách používaným spôsobom analógie vychádzajúcej z Koránu a *sunny*, ktorý je však metodickým nástrojom tvorby islamských

⁹¹ MATROUDI Al-, Abdul Hakim. *The Hanbali School of Law and Ibn Taymiyyah*, s.160

⁹² MATROUDI Al-, Abdul Hakim. *The Hanbali School of Law and Ibn Taymiyyah*, s.159

⁹³ MENDEL, Miloš. *S puškou a Koránem*, s.121

právnych predpisov. Podobne sa stavia aj ku konsenzu (*idžmáʿ*).⁹⁴ Sám Mendel však neskôr dodáva, že: *Ibn Tajmíja neodmietal konsenzus právnych autorít alebo názory filozofov samoučelne, pokiaľ neboli založené na Koráne a tradíciách.*^{95 96} Rovnako takému tvrdeniu odporuje autor venujúci sa Ibn Tajmíjovi a jeho vplyvu na ďalších hanbalovských učencov, a ktorého publikácia mi je zdrojom. al-Matroudi, ktorý sa špecializuje na islámske právo, a hovorí, že Ibn Tajmíja okrem toho, že sa snažil potrieť nekritické prijímanie vplyvných stredovekých komentátorov, išlo mu aj o využitie nezávyslého usudzovania, čo bolo inšpiráciou pre Wahhába.⁹⁷ Sám Ibn Tajmíja sa niekoľkokrát odvoláva na konsenzus právnych autorít a *ummy*, a to aj v spomenutých fatwách proti Mongolom. Tento problém však v mojej práci nepovažujem za ťažiskový, a na rozoberanie Ibn Tajmíjovej kritiky islamskej praxe tvorby práva v nej nebude dostatok priestoru. Mendelovu tézu o Ibn Tajmíjovom odmietnutí *idžtihádu* som len považoval za vhodné upresniť, a teda tým, že Ibn Tajmíja zastáva názor, že žiadna vláda, ani zákon postavený na princípe *idžtihádu* nesmie odporovať Koránu a *sunne*.⁹⁸ Na koniec deskripcie spoločného metodického prístupu stredovekého právnika s novovekým reformátorom, a z hľadiska ďalšieho textu, považujem taktiež za dôležité zmieniť, že napriek môjmu pokusu o vyvrátenie tézy o Ibn Tajmíjovom odmietaní *idžtihádu*, *qijásu*, *idžmáʿ* a iných nástrojoch *usúl al-fiqh*, bol ich vášnivým kritikom. V zásade možno povedať, že za zdroje práva, považuje len Korán a prorockú tradíciu, avšak, že tieto nástroje *fiqhu* môžu byť v prípade potreby užité. Problémom je však spôsob, a miera

⁹⁴ MENDEL, Miloš. *Hidžra*, s.135-136

⁹⁵ *Ibid.*, s.137

⁹⁶ Napriek tomu, že to Mendel v texte nerozoberá, z predchádzajúceho štúdia predpokladám, že tým myslí prorockú tradíciu. Považoval som za vhodné toto doplniť, pretože sa pohľad Ibn Tajmíju na tradície, ako také, líši, čo bude v texte práce zmienené.

⁹⁷ MATROUDI Al-, Abdul Hakim. *The Hanbali School of Law and Ibn Taymiyyah*, s.159

⁹⁸ KERR, Malcolm. *Islamic Reform*, s.79

tohto užitia. Nesprávny spôsob, či miera, majú podľa Ibn Tajmíju za následok vznik novôt (*bid'a*).

Z tematického hľadiska sú základné okruhy myšlienkového vplyvu Ibn Tajmíju na Wahhába odmietnutie gréckej logiky, uctievanie svätcov, navštevovanie ich hrobiek a neortodoxnej mystiky⁹⁹, odmietnutie akýchkoľvek právnych aktov a legislatívnej praxe po období *as-salaf as-sálih*¹⁰⁰, uznanie legitimacy akéhokoľvek vládcu, ktorý vládne podľa *šari'i*, čo sa historicky prejavilo v spojení Wahhába s rodinou al-Sa'úd a *tawhíde* ako ťažisku Ibn Tajmíjovho učenia i Wahhábovho.¹⁰¹

Ako som už spomenul, aplikácia vybraných metód pri tvorbe islamského práva podľa Ibn Tajmíju spôsobuje vznik novôt. Pokiaľ vzniknú nesprávnou interpretáciou Koránu a sunny, sú to novoty neoprávnené. V takom prípade sa takáto novota považuje za odchýlku od islamu. Mendel v publikácii *Hidžra* vyjadruje domnienku, že je veľmi pravdepodobné, že ťažiskový termín *bid'a* Wahháb prejal od Ibn Tajmíju.¹⁰² Ďalšie, čo v tomto prípade od neho prejal, bol aj odpor voči týmto inováciám¹⁰³, ktoré pokrivali zjavenie a sú neprijateľné a cudzorodé.¹⁰⁴ Wahháb a taktiež novo-wahábovci neskôr sa voči novotám výrazne vyhradzovali.

Moderné dejiny Saúdskej Arábie dokazujú značný a povedzme priamy vplyv Ibn Tajmíju na vnútornú politiku. Kráľ Abdulazíz totiž zamýšľal vytvoriť zákonník, ktorého časťou by bolo aj učenie Ibn Tajmíju. Konkrétnejším údajom je, že v roku 1960 vošla v platnosť rezolúcia Ministerstva Spravodlivosti Saúdskej Arábie, ktorá deklaruje, že právne postoje Ibn Tajmíju

⁹⁹ MATROUDI Al-, Abdul Hakim. *The Hanbali School of Law and Ibn Taymiyyah*, s.159

¹⁰⁰ Samozrejme s ohľadom na vyššie uvedené vysvetlenie v akej miere

¹⁰¹ MENDEL, Miloš. *Hidžra*, s.137

¹⁰² MENDEL, Miloš. *Hidžra* s.133

¹⁰³ MATROUDI Al-, Abdul Hakim. *The Hanbali School of Law and Ibn Taymiyyah*, s.160

¹⁰⁴ MENDEL, Miloš. *Hidžra*, s.135-137

sú považované, a stávajú sa ďalším zo zdrojov saúdského právneho poriadku. Ďalším dôležitým faktom je, že výuka práva na všetkých školách v Saúdskej Arábii, ktorá je konštruovaná podľa Hanbalovského *madhabu*, sa riadi Ibn Tajmíjom vo všetkých otázkach, kde Ibn Tajmíja nesúhlasí dokonale s hanbalovským výkladom, napriek tomu, že Wahháb sa v niektorých z týchto otázok nepostavil na Ibn Tajmíjovu stranu, a obhajoval pôvodné hanbalovské stanoviská.¹⁰⁵

¹⁰⁵ MATROUDI Al-, Abdul Hakim. *The Hanbali School of Law and Ibn Taymiyyah*, s.160-161

3 ZÁVER

Práca naplnila stanovený cieľ, identifikácie a následného popisu a analýzy pozorovaných konceptov pomerne úspešne. Zhrnula základné tematické okruhy, ktorých sa vplyv Ibn Tajmíju v myšlienkach politického islamu prejavil najviac. Je možné pozorovať ich fragmentovanosť, ale taktiež v mnohých prípadoch zameranie na otázku politickej role *džihádu*.

Po porovnaní historických pozadí formulácie myšlienok Ibn Tajmíju a Faraga práca narazila na ich nespornú vzájomnú analógiu v tom zmysle, že sledované obdobie poznamenala rovnaký fenomén vlády podľa iného právneho zdroja, ako je *šari'a*, sa v histórii opakoval v popisovanej forme a rozsahu, a pri zachovaní podmienky, že sa týka platnosti daného právneho systému, na ktorého území žije muslimská väčšina. Takýto model sa opakoval v histórii po období vlády pravoverných *chalífov* dvakrát. Bolo to pri aplikácii mongolského vojenského práva *Jasa* a počas trvania vplyvu koloniálnych veľmocí, nástupe sekularizácie a vzniku moderných štátov v islamskom svete, ktoré nasledovalo mocenské súperenie ideologických blokov s ambíciami presadiť svoj vplyv na tomto území.

Napriek tomuto faktu, je však nutné podporiť Mendelovu tézu o Faragovej vulgarizácii a ahistorickej aplikácii Ibn Tajmíjových myšlienok. V jeho interpretácii nebol braný dostatočný zreteľ na globálnu previazanosť ekonomických a spoločenských vzťahov zasahujúcich Egypt. Bolo tomu tak výhradne v jej, z islamskeho pohľadu, negatívnych prejavoch. Relatívna politická stabilita, ktorú Tajmíja označoval ako za veľmi dôležitú, je spolu s dohodami z Camp David možné interpretovať ako snahu o zabezpečenie stability a bezpečia muslimskému Egyptu vzhľadom na dobové svetové usporiadanie. To je však v prudkom kontraste s Faragovou interpretáciou, ktorá hovorí o uzurpácii moci a zrade islamskeho

národa. Ďalším argumentom je Faragovho odmietnutie princípu participácie na moci pomocou vtedajších dostupných demokratických nástrojov, čo u skupín, akou bolo napríklad Muslimske bratstvo, kritizoval. Sám by sa z Ibn Tajmíjovho pohľadu mohol stať tým *cháridžovcom*, ktorý sa vzoprel konsenzu *ummy*, tak ako tomu bolo pri prvej *fitne*. Z pohľadu fundamentalistických skupín, ktorý je často poznačený manicheistickým videním sveta, je Faragova interpretácia vyhovujúca a priliehajúca.

Sovietska invázia do Afganistanu vytvorila pre interpretáciu Tajmíjových myšlienok na konci 20. storočia nový priestor. Koncept džihádu sa aj pomocou nich mohol prispôbiť svetu prepojenému vďaka globalizácii, ktorá sa tak mohla stať jeho nástrojom. Ibn Tajmíja sa tak stal jedným z inšpirátorov toho, čomu sa v západných orientalistických kruhoch a na poli medzinárodnej politiky hovorí *globálny džihád*.

4 POUŽITÁ LITERATÚRA A PRAMENE

AIGLE, Denise . The Mongol Invasions of Bilād al-Shām by Ghāzān Khān and Ibn Taymīyah’s Three “Anti-Mongol” Fatwas. In: *MAMLŪK STUDIES REVIEW VOL. 11*. Chicago: The University of Chicago, 2005, s.89-120. ISSN 1086-170X.

ANSARI, Muhammad 'Abdul-Haqq. *Ibn Taymiyyah expounds on Islam*. Riyadh: General Administration of Culture and Publication,2000. ISBN 996004324X.

ARMSTRONGOVÁ, Karen. *Islám*. Praha: Slovart, 2008.prel. Zámečník, Jan. ISBN 978-80-7391-155-3.

AZZAM, Abdullah. *Join The Caravan*. [cit.30.3.2012]. Dostupné na: <http://www.hoor-al-ayn.com/Books>

AZZAM, Abdullah. *Defense fatwa*. [cit.30.3.2012]. Dostupné na: http://www.religioscope.com/info/doc/jihad/azzam_defence_3_chap1.htm

ESPOSITO, John. KALIN Ibrahim. *The 500 Most Influential Muslims in the World 2009*. Amman: The Royal Islamic Strategic Studies Centre, 2009. ISBN 978-9957-428-37-2. [cit.27.3.2012]. Dostupné na: <http://www.yale.edu/worldfellows/fellows/documents/500MostInfluentialMuslims.pdf>

FARAJ, Muhammad 'Abdus Salam. *The Absent Obligation: And Expel the Jews and Christians from Arabian Peninsula*. Birmingham: Maktabah Al Ansaar Publications, 2000. ISBN 0-9539847-2-9.

KEPEL, Gilles. *Muslim Extremism in Egypt; the Prophet and Pharoh*. Berkley a Los Angeles: University of California Press, 1985. ISBN 0-520-05687-6.

KERR, Malcolm. *Islamic Reform*. Berkeley: University of California Press, 1966. OCLC 34159232.

KREISER, Klaus. NEUMANN, Christoph. *Dějiny Turecka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-012-8. prel. Kučera, Petr.

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-613-6.

LADEN, Osama Bin. *Do Not Have Vile Actions in Your Religion*. [cit.31.3.2012]. Dostupné na:
http://en.wikisource.org/wiki/Do_Not_Have_Vile_Actions_in_Your_Religion

LADEN, Osama Bin. *Osama bin Laden's Declaration of War*. [cit.31.3.2012]. Dostupné na:
http://en.wikisource.org/wiki/Osama_bin_Laden's_Declaration_of_War

LADEN, Osama Bin. *Quran Scholars in the Face of Despotism*. [cit.31.3.2012]. Dostupné na:
http://en.wikisource.org/wiki/Quran_Scholars_in_the_Face_of_Despotism

LITTLE, Donald. The Historical and Historiographical Significance of the Detention of Ibn Taymiyya. In: *International Journal of Middle East Studies, Vol. 4.*, Cambridge: Cambridge University Press, 1973, s. 311-327. doi:
 10.1017/S0020743800031123.

MATROUDI Al-, Abdul Hakim. *The Hanbali School of Law and Ibn Taymiyyah: Conflict or conciliation*. New York: Routledge, 2006. ISBN 0-415-34156-6.

MENDEL, Miloš. *Hidžra: Náboženská emigrace v dějinách islámských zemí*. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2006. ISBN 80-85425-58-0.

MENDEL, Miloš. *Islámská výzva*. Brno: Atlantis, 1994. ISBN 80-7108-088-8.

MENDEL, Miloš. *S puškou a Koránem*. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., 2008. ISBN 80-85425-63-5.

MICHOT, Jean. Ibn Taymiyya's "New Mardin Fatwa". Is genetically modified Islam (GMI) carcinogenic?. In: *The Muslim World, 101*. Oxford: Blackwell, 2011, s.130–181. doi:
 10.1111/j.1478-1913.2011.01351.x.

MÜLLER, Zdeněk. *Islám a islamismus: Dilema náboženství a politiky*. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1818-2.

MAWDUDI, Sayyed Abu l Ala. *Jihad in Islam*. [cit.2.3.2012]. Dostupné na:

http://info.ukimdawahcentre.com/component/option,com_doqment/cid,2/Itemid,32/

NÁLEVKA, Vladimír. *Světové dejiny ve 20. Století(II.)*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml., 2000. ISBN 80-86493-16-4.

QUTB, Sayyed. *Milestones*. [cit.19.6.2011]. Dostupné na: <http://www.kalamullah.com/Books/MILESTONES.pdf>

RASHEED Al-, Madawi. *Contesting the Saudi State: Islamic Voices From a New Generation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. ISBN 978-0-511-26867-0.

SORBY, Karol. *Arabský východ*. Bratislava: Slovak Academic Press, 2005. ISBN 80-89104-77-0.

TAYMIIYA IBN. *Enjoining right and forbidding wrong*, prel. Alim Abdallah ibn Morgan. [cit.5.4.2012]. Dostupné na: <http://www.scribd.com/doc/7718252/Enjoin-Right-and-Forbidding-wrong-by-Ibn-Taymiyyah>

TAYMIIYA IBN. *Majmu al-Fatwa*. [cit.8.4.2012]. Dostupné na: http://ar.wikisource.org/wiki/مجموع_ال_فتاوى

WIKTORKOWITZ, Quintan. A Genealogy of Radical Islam. In: *Studies in Conflict & Terrorism*, 28. Philadelphia: Routledge, 2005. s.75–97. ISSN: 1521-0731.

Vznešený Korán. Praha: Academia, 2000. prel. Hrbek, Ivan. EAN 9788073099923.

National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States. *Monograph on Terrorist Financing*. [cit.30.3.2012]. Dostupné na: http://govinfo.library.unt.edu/911/staff_statements/index.htm

Hraný dokument o životě Ibn Tajmíju. [cit.8.4.2012]. Dostupné na: <http://www.youtube.com/watch?v=Ri9kUzz1RQo>

5 RESUMÉ

This paper is dedicated to analysis and destription of ideological influence of medieval islamic scholar Ahmad Ibn Taymiiyah on the thoughts of political islam in the period of the 2nd half of 20th century. The main focus is turned to concepts of *jihad*, applying *sharia* law and geo-political ideas in Islam. Attention is also paid to the main characteristics of the ideal muslim ruler.

Paper also brings in the comparison of two historical periods, age of Ibn Taymiiyah and Farag in order to decide if it is correct to consider Farags application of Taymiiyah teachings on modern Egypt vulgarized or purpose- built.

In conclusion, paper describes ideological influence of Ibn Taymiiyah on Abd Al-Wahhab and Saudi Arabia, Mawdudi and Qutb, Abd As-Salam Farag and the net of Al-Qaeda.

6 PRÍLOHY

Príloha č. 1: Posledná veta Ibn Tajmíjovej Márdínskej Fatwy,
Záhiríja 2759

بَلِّغُوا رِسَالَةَ اللَّهِ عَالَمًا مُسْلِمًا وَمَا يَسْتَحِقُّهُ عَالَمٌ
الْحَارِجُ عَنْ شَرْعِهِ الْإِسْلَامَ مَا يَسْتَحِقُّهُ

106

¹⁰⁶ MICHOT, Jean. Ibn Taymiyya's "New Mardin Fatwa". Is genetically modified Islam (GMI) carcinogenic?. *The Muslim World*. s.145